

Державний навчальний заклад
«Центр професійно -технічної освіти №1 м. Вінниці»

**Методика проведення
теоретичного уроку
з предмета:
«Зарубіжна література»
Тема програми: «Проблема війни і миру в літературі XX ст.»**

Розглянуто і ухвалено на засіданні методичної
комісії суспільно – гуманітарної підготовки

Протокол № _____ від _____

Голова МК _____ Бамбура Т.В.

Вінниця

2022

АНОТАЦІЯ

Основною метою написання даної роботи є розробка загальних методичних положень уроку, на які потрібно звернути увагу при вивченні теми «Бертольда Брехта «Матінка Кураж та її діти» в курсі зарубіжної літератури, ознайомлення з особливістю проблеми війни і миру в літературі ХХ століття. Бертольд Брехт розробник і впроваджувач концепції новаторської драми «епічного (діалектичного) театру». За Брехтом, глядач «епічного театру» має міркувати й аналізувати. Характерною ознакою «епічного театру» Бертольда Брехта є вплив на інтелект глядача.

Найбільшої популярності йому принесла драма «Матінка Кураж та її діти», яка є одним з найяскравіших втілень теорії “епічного театру”. Основною темою твору, є тема війни. Війна, яка не щадить ні кого, робить людей злими і жадібними, вона змінює не тільки долі людей, але і долі цілих країн і континентів.

Для творчості Пауля Целана характерним є опис жахів війни, Голокосту, поєднання різних видів мистецтва, незвичні метафори. Символом Голокосту в поезії «Фуга смерті» є чорне молоко світання. А символом крематорію – могили в повітрі. «Фуга смерті» стала емблемою Другою світової війни

Тема програми: «Загальна характеристика проблеми війни і миру в літературі ХХ століття.

Тема програми включає вивчення таких тем уроків:

1. «Бертольт Брехт – драматург-новатор. Епічний театр Б. Брехта: теоретичні засади й художня практика»
2. «Зображення війни як засобу збагачення в драмі «Матінка Кураж та її діти».
3. «Пауль Целан. Модерністське зображення трагедії Голокосту в поезії «Фуга Смерті».

Вивчення цієї теми заплановано робочим навчальним планом. У відповідності з навчальним планом та робочою програмою з предмета «Зарубіжна література» вивчення цієї теми передбачено в усіх групах III курсу.

ЗМІСТ

Анотація	1
I. Вступ	
1. Особливості проблеми війни і миру XX століття.	3
II Основна частина	
2.1 Характеристика теми	5
2.2 Підготовка викладача до уроку	6
2.3 План-конспект уроку	
Тема уроку: «Бертольт Брехт – драматург-новатор. Епічний театр Б. Брехта: теоретичні засади й художня практика»	7
2.4 План-конспект уроку	
Тема уроку: «Зображення війни як засобу збагачення в драмі «Матінка Кураж та її діти».	13
2.5 План-конспект уроку	
Тема уроку: «Пауль Целан. Модерністське зображення трагедії Голокосту в поезії «Фуга Смерті».	18
III Заключна частина	
1.1 Критерії оцінювання учнів	23
1.2 Висновки	25
IV Література	26

1. Особливості проблеми війни і миру XX століття.

На початку XX століття Європа покладала величезні надії на майбутнє. Всі сподівалися змін, знищення міщанських цінностей та старої політичної системи, чекали народження на її уламках нового, енергійного світу. Однак ніхто і гадки не мав, що весь ентузіазм молодого століття виродиться в жахиття воєн, революцій і голодоморів, жертвами яких стануть десятки мільйонів життів. На ці катастрофи людство відгукнулось екзистенціальним світоглядом, головні риси якого — відчуття страху і відчаю, переконаність в абсурдності буття і неминучості страждань.

Наслідком пережитих катастроф і втрати моральних орієнтирів стала поява в європейській літературі теми «втраченого покоління». До цього покоління належало багато видатних письменників, яких зачепили події Першої і Другої світових воєн і які писали про своїх сучасників — звичайних людей, що стали не лише свідками, а й мимовільними учасниками жахливих трагедій.

Темі антигуманної сутності Першої світової війни присвячені твори видатного німецького письменника Еріха Марії Ремарка (1898—1970). Митець зобразив долі людей, приречених на важкі випробування під час війни: втрату батьківщини, родинного щастя, любові.

Друга світова війна постала в центрі уваги Генріха Белля (1917—1985). Особливістю німецької антивоєнної літератури і творчості Г. Белля є мотив повернення з програної війни. Герої Белля — солдати, в минулому звичайні німці, які свого часу не чинили спротиву поширенню нацизму (а, можливо, і підтримували його). З власної волі (чи всупереч) ці люди виконували злочинні накази й несли світові горе. Однак герої Генріха Белля й самі стають жертвами нацистського режиму: вони скалічені, переможені, зганьблені, приречені на позиттєве переживання власних злочинів.

Тему трагічної долі людини на війні порушував відомий німецький драматург Бертольт Брехт (1898—1956). У той рік, коли почалася Друга світова війна, він із сарказмом зауважував: «Письменники не можуть писати з такою швидкістю, з якою уряди розв'язують війни: адже, щоб творити, потрібно — думати...».

Епічний театр Бертольда Брехта

Теорію епічного театру Бертольт Брехт розробляв усе своє творче життя. Його авангардистські пошуки в 1920-х роках нових драматургічних прийомів, що ламали традиційні уявлення про театральне мистецтво, у 1930-ті роки

систематизувалися в послідовну цілісну теорію, яку Брехт виклав у численних статтях і трактатах.

Шлях розвитку театрального мистецтва, запропонований Бертольтом Брехтом, відображав його активну громадянську позицію. Митець уважав, що сучасне йому суспільство влаштоване несправедливо, у ньому заможна меншість пригноблює злиденну більшість. Така ситуація мала бути виправлена будь-якими засобами, зокрема й мистецтвом, а тому твори нового театру мали відгукуватися на злободенні політичні та суспільні проблеми. Для унаочнення свого бачення відмінності між драматичним та епічним театром Бертольт Брехт сформулював і зіставив їхні ключові ознаки:

Драматичний театр	Епічний театр
представляє собою дію	представляє собою оповідь
залучає глядача в дію	глядач як спостерігач
виснажує активність глядача	стимулює активність глядача
пробуджує в глядача емоції	примушує глядача приймати рішення
переносить глядача в іншу обстановку	показує глядачеві іншу обстановку
ставить глядача в центр подій і примушує його співпереживати	протиставляє глядача подіям і примушує його вивчати
збуджує в глядача інтерес до розв'язки	збуджує у глядача інтерес до ходу дії
звертається до почуттів глядача	звертається до розуму глядача

Прикметні риси творчості Генріха Белля

- письменник однієї теми: захист принципів гуманізму та моральне відродження Німеччини;
- реалістичне зображення дійсності та характерів героїв, історизм;
- глибокий психологізм у змалюванні образів звичайних («маленьких») людей;
- злободенність порушених проблем, соціальна проблематика;
- антивоєнний пафос, гуманістичні переконання;
- простота оповіді, прозорість головної думки твору;
- зображення беззмістовності війни, її антигуманної сутності

2.1 Характеристика теми

Кожен викладач, готуючись до уроку, чітко усвідомлює кінцеву мету – чого хоче досягти; підбір засобів, а також визначення способу досягнення цієї мети.

На вивчення теми «Проблеми війни і миру в літературі XX століття» відводиться 3 години.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ:

- ознайомити учнів із загальною характеристикою проблеми війни і миру XX століття;
- навчити учнів творчо мислити, проводити паралель із сучасністю;
- формувати вміння аналізу твору

ПЕДАГОГІЧНІ ОЧІКУВАННЯ

Учні повинні:

1. знати: Життєпис Бертольда Брехта і Пауля Целана
2. вміти: аналізувати драму «Матінка Кураж та її діти», поезію «Фуга смерті»
3. володіти: знаннями про екранізацію, театральні вистави та драматичні твори XX століття.

2.2 Підготовка викладача до уроку

У підготовці викладача до уроку виділяють два етапи:

- попередня підготовка – полягає у вивченні викладачем суспільно – політичної, спеціальної, педагогічної і методичної літератури, ознайомлення зі змістом програми, пояснювальної записки до неї, із підручниками й посібниками, досвідом роботи інших викладачів;
- безпосередня підготовка – конкретизація тематичного планування стосовно уроку.

Структура плану:

- назва теми уроку;
- позначка (освітня, розвиваюча, виховна);
- навчальне обладнання;
- структура (коротка викладка змісту матеріалу, що вивчається на уроці, виділення основних розділів);
- домашнє завдання.

При підготовці до уроку викладач аналізує уроки, проведені в цьому класі раніше, звертає увагу на ступінь реалізації поставлених завдань; враховує труднощі, недоліки. Визначення структури уроку проводиться із урахуванням його типу, місця в системі уроків, продумує характер домашнього завдання, а також можливі труднощі при його виконанні.

Завдання: встановити оптимальні методи, прийоми, засоби навчання для даного етапу уроку, характер пізнавальної діяльності, поєднання фронтальної, групової й індивідуальної роботи на уроці, відібрати й підготувати дидактичний матеріал, наочність, ТЗН.

Урок – організована форма навчально-пізнавальної роботи, при якій вчитель протягом точно встановленого часу керує в спеціально відведеному місці пізнавальною діяльністю постійної групи учнів.

2.3 ПЛАН - КОНСПЕКТ УРОКУ

Тема уроку: «Тема. Бертольт Брехт – драматург-новатор. Епічний театр Брехта: теоретичні засади й художня практика.

Мета: ознайомити учнів з біографією та творчістю німецького драматурга, прозаїка, поета Бертольда Брехта; показати своєрідність «епічного театру» Брехта; з авангардистською течією у мистецтві - експресіонізмом та його роллю в становленні світогляду молодого митця, звернути увагу на традиції та новаторство драматургії Брехта; розвивати дослідницькі навички; виховувати патріотичні почуття, естетичний смак, інтерес до художньої літератури, театру.

Обладнання: портрет письменника, видання творів, ілюстративні матеріали.

Міжпредметні зв'язки: історія, образотворче мистецтво,

Тип уроку: вивчення нового матеріалу.

Вид уроку: розповідь, бесіда

Хід уроку

I. Організаційний момент.

II. Актуалізація опорних знань. Бесіда.

- Із чим пов'язані активні пошуки засобів виразності у світовій літературі другої половини XX століття?
- Охарактеризуйте напрями, які виникли в повоєнній літературі.
- Розкажіть про тематику творів та жанрові особливості світової літератури, джерела її збагачення.
- Як ви розумієте поняття «література розрахунку з минулим»? Назвіть її представників. (Генріх Белль, Бертольт Брехт)

III. Оголошення теми й мети уроку.

IV. Сприйняття й засвоєння навчального матеріалу.

1. **Слово вчителя.** Сьогодні ми відкриємо надзвичайно цікаву сторінку в історії розвитку світової літератури і познайомимось з великим митцем, який успішно працював у різних областях культури. Це талановитий поет, драматург, прозаїк, критик, обдарований режисер, видатний теоретик театру, громадський діяч.

Ім'я його Бертольт Брехт. Повне ім'я – Ойсен

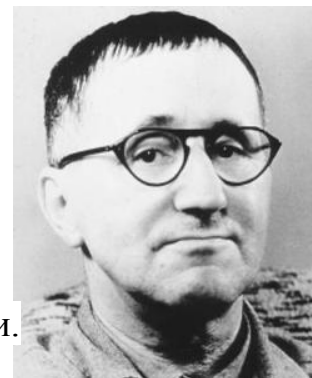
Бертольд Фрідріх Брехт.

Уважно подивіться на портрет письменника.

Прочитайте вислови Б. Брехта. Як ви їх розумієте?

Поясніть.

- Боятися треба не смерті, а пустого життя.
- Мистецтво вимагає знань.
- Недостатньо бути лікарем, треба ще вміти допомогти.
- Нещасна та країна, яка потребує героїв.
- Найголовніше - навчити людину мислити.
- Слова мають свою власну душу.

- У людини має бути хоча б на дві копійки надії, інакше жити неможливо.

2. Постановка проблемних питань.

То ж якою ви уявили для себе особистість Бертольта Брехта?

Щоб пересвідчитись чи правильними були ваші судження, і зрозуміти чому його вважають митцем-новатором, пропоную познайомитися з біографією письменника.

3. **Виступ учнів з індивідуальними повідомленнями** за біографією письменника (з використанням презентації).

1 учень. Бертольт Брехт народився 10 лютого 1898 року в старовинному баварському містечку Аугсбурзі. Його батько був директором великої паперової фабрики.

Навчався Брехт у реальній гімназії, з якої ледь не був виключений. Причиною стало те, що під час Першої світової війни гімназістам запропонували написати твір на тему: «Солодко й почесно вмирати за Батьківщину» (Горацій). Сімнадцятирічний Брехт написав: «Вислів, що вмерти за Батьківщину солодко й почесно, можна розцінювати як тенденційну пропаганду.

У 16 років він почав друкувати свої вірші й есе. Автор підписував їх напівпсевдонімом Берт Брехт. Згодом скорочене ім'я знову стало повним, змінивши на кінці букву «д» на «т».

У 1917 – 18 рр., закінчивши гімназію, він вивчав природничі науки, медицину та літературу в Мюнхенському університеті. Однак війна затяглася, і Брехта мобілізували та відправили служити санітаром у шпиталі на Східний фронт. Побачивши на власні очі жахи й безглуздя війни, Б.Брехт у 1918 році створює вірш «Легенда про мертвого солдата»:

*Коли ж Війна під гуркіт гармат
Зустріла четверту весну свою,
Висновку мусив дійти солдат
І загинув геройські в бою.
Ревла канонада. Свистіла сталь.
Ворог не зовсім знеміг.
І кайзер відчув до солдата жаль:
Він в землю дочасно ліг.
Вже літо. Солдат спочиває, лінько.
Над цвинтарем сонце сія.
Якось уночі приходить військова
Лікарська комісія...*

А далі з убивчим сарказмом поет зображує намагання можновладців повернути солдата на поле бою. Дарма, що солдат мертвий, - лікарі увіллють йому в рот вина і оживлять його; дарма, що загиблий мовчить, - німий

кращий за того, хто розмовляє; нічого, що труп розкладається, - кадило попа розвіє сморід. Отже, «солдат загалом годиться для війни».

Вчитель . Цей твір став популярним і через 15 років саме за цей вірш гітлерівський режим позбавить поета Бертольта Брехта німецького громадянства, бо «Легенда про мертвого солдата» була сатира не лише на кайзерівську Німеччину, то було відверте неприйняття Брехтом насильницької моралі мілітаризованої держави.

Тож Брехт – талановитий поет, який мав мужність говорити правду попри будь-які заборони й обмеження, всупереч політиці правлячих кіл, нехтуючи власним благополуччям.

2 учень. 1918 року в Німеччині спалахнула революція, але надій Брехта не виправдала. Нові драматичні події у житті він художньо осмислює в перших незвичних драмах – «Барабани серед ночі», «У нетрях міст».

Протягом 1918 – 20 – х рр. формуються теоретико – драматичні уявлення Б.Брехта. За цей час він написав 26 театральних рецензій на вистави аугсбурзького театру.

29 вересня 1922 року в Мюнхені відбулася прем'єра п'єси «Барабани серед ночі». Молодому драматургові була присуджена найпрестижніша в країні літературна премія імені Клейста, яку він сприйняв як належне.

Після війни Брехт відновив свої заняття в Мюнхенському університеті, однак кар'єра лікаря його вже не приваблювала. Студента частіше можна було побачити в кав'ярні «Стефанія», де збиралася богема. Під час «пивного путчу» 1923 р. у Мюнхені ім'я Брехта було занесене фашистами до списків тих, кого потрібно знищити в першу чергу.

1923 – 24 рр. були для Б.Брехта надзвичайно важливими. Він працює у Мюнхенському Камерному театрі і звертається до драматургії Крістофера Марло, готує до постановки його хроніку «Едвард II», в якій вперше застосовує прийоми й принципи, що згодом посіли почесне місце в системі «епічного театру».

1924 року переїжджає до Берліна для роботи у Німецькому театрі.

1927 р. окремим виданням виходять вірші, написані Брехтом протягом 10 років. Збірка називалася «Домашні проповіді» й засвідчила неприйняття поетом буржуазного світу, просякнутого брехнею.

П'єса «Тригрошова опера» (1928) принесла драматургові світове визнання.

22 жовтня 1948 р. Брехт повернувся до Берліна. Нарешті він отримав змогу створити власний театр, реалізувати себе і як режисер, і як драматург, і як громадський діяч. 1950 р. його обрали віце – президентом Академії мистецтв НДР. Вистави «Берлінер ансамбль» мали неабиякий успіх, популярність Брехта зростала. Суспільним явищем стала постановка в 1970 – х п'єси «Життя Галілея» московським Театром на Таганці.

Останні роки життя письменника були надзвичайно напруженими. «Берлінер ансамбль» готував до прем'єри третю редакцію «Життя Галілея». Але Брехт її не побачив. 14 серпня 1956 року він помер від серцевого нападу на репетиції п'єси.

5. Закріплення матеріалу «Відомі люди. Бертольд Брехт».

<https://www.youtube.com/watch?v=lMc4xD3b9oE>

6. Вчитель. Бертольд Брехт – син Німецької землі, землі філософів, поетів, вірив у мирні можливості для свого народу і завжди говорив те, що йому підказувало серце.

Бертольд Брехт увійшов в літературу, як засновник теорії та практики «епічного театру» - театру пристрасної мистецької думки, спрямованої на перетворення світу і людини. У своїй програмній праці «Сучасний театр - театр епічний» Брехт подає схему, в якій порівнює драматичну та епічну форми театру.

Драматична форма театру	Епічна форма театру
Дія	Розповідь
Залучає глядача до сценічної дії і розтрачає його активність	Робить глядача спостерігачем, але пробуджує його активність
Дає глядачеві змогу виявляти почуття	Примушує глядача приймати рішення
Переживання	Світогляд
Глядач співпереживає	Глядач вивчає
Гіпноз	Аргументація
Сприймання консервується	Сприймання переходить у пізнання

Побачивши, як спрощено почали тлумачити наведену схему, автор згодом доопрацював її і публікує (1938) у такому вигляді:

Драматична форма театру	Епічна форма театру
Дія	Розповідь про неї
Залучає глядача до дії	Глядач - спостерігач
Виснажує його активність	Пробуджує його активність
Пробуджує емоції глядача	Змушує глядача приймати рішення
Передає глядачеві хвилювання	Дає глядачеві знання

Глядач є учасником подій	Глядач «відчужується» від подій
Навіювання	Аргументація
Сприймання консервується	Переходить у пізнання
Глядач перебуває в центрі, співпереживає подіям	Глядач безпосередньо стикається з подіями та аналізує їх
Людина є «відомим»	Людина є «невідомим», тобто предметом дослідження
Людина є незмінною	Людина змінює дійсність і змінюється сама
Зацікавлення розв'язкою дії	Зацікавлення перебігом дії
Попередня сцена обумовлює наступну	Кожна сцена незалежна, самодостатня
Розвиток	Монтаж
Події розвиваються лінійно	Події розвиваються зигзагоподібно
Еволюційна обумовленість	Стрибки
Людина як щось незмінне	Людина як процес
Буття визначається мисленням	Мислення визначається буттям
Почуття	Розум

Розглядаємо дану схему.

За задумом автора, це повинна була бути драма, в якій головна роль відводилася не дії, а розповіді (звідси і назва «епічність»). У процесі такої розповіді сцена повинна була залишатися саме сценою, а не «правдоподібною» імітацією життя, персонаж – роллю, яку виконує актор (на відміну від традиційної практики «перевтілення» актора в героя), зображуване – виключно сценічною зарисовкою, позбавленою від ілюзії «подоби» життя.

Прагнучи відтворити «розповідь», Брехт замінив класичний поділ драми на дії та акти, хронікальною композицією, по якій сюжет п'єси створювали хронологічно пов'язані між собою картини. Крім того в «епічну драму» вводилися різноманітні коментарі, які так само наближали її до «розповіді»: заголовки, які описували зміст картин; пісні («зонги»), які додатково пояснювали, що відбувається на сцені; звернення акторів до публіки; написи спроектовані на екран та ін.

Одним з найяскравіших художніх відкриттів був «ефект відчуження». Його суть полягала в тому, що буденне явище подавалося в новому світлі і уявлялося тепер як дивне, вирване з буденного плану життя, «чуже». Це також підштовхувало глядача до аналізу того, що показувалося на кону. «Ефект відчуження» був стрижнем, який пронизував усі рівні «епічної драми»: сюжет, систему образів, художні деталі, мову та інше, аж до декорацій, особливостей акторської техніки та сценічного освітлення ..

Цікаво, що «ефект очуження» широко використовувався ще у Давньому східному театрі. Цьому питанню Брехт присвятив окрему статтю («"Ефект очуження" у китайському сценічному мистецтві»), в якій навів чимало прикладів майстерного використання зазначеного прийому у східній драмі. Ось деякі з них: бідність символізувало шовкове вбрання, на яке хаотично нашивалися клаптики матерії іншого кольору, теж шовкової - вони мали позначати латки; характери зображувалися за допомогою давніх китайських масок; якщо актору потрібно було передати глибоке хвилювання персонажа, він перегрібав пасмо, але робив це без будь-якого вибуху почуттів - стримано, немов відтворюючи певний ритуал.

В театрі Брехта «ефект відчуження» передбачає незвичайне зображення звичайного. Досягти цього можна за рахунок умовності костюмів і декорацій, використання табличок із написами перед початком нового епізоду, введення пісень – зонгів, які не є частиною сюжету, а пояснюють або оцінюють події у зверненні акторів безпосередньо до глядача.

«Ефект відчуження» допомагає в конкретно- історичному бачити загальне.

Тобто «епічний театр» формує стійкий інтерес до пізнання твору, до розвитку дій, щоб глядач мав критично оцінити те, що відбувається на сцені. Театр Брехта має філософський та дидактичний характер. Його завдання – учити думати, виховувати активну особистість, спонукати змінювати світ на краще.

V. Закріплення знань, умінь і навичок.

1. Тест по біографії Бертольта Брехта.

1. Бертольт Брехт відомий письменник...

А) англійський, Б) французький, В) німецький, Г) американський;

2. Писати і друкувати твори Брехт почав:

А) у дитинстві, Б) навчаючись у гімназії,

В) навчаючись в університеті, Г) у зрілому віці.

3. До якого літературного жанру належать перші надруковані твори? Це були...

А) вірші та есе, Б) драматичні твори,

В) оповідання та новели, Г) наукові статті.

4. За який твір гітлерівський режим позбавив поета Бертольта Брехта німецького громадянства?

А) «Життя Галілея», Б) «Матінка Кураж та її діти»,

В) «Тригрошова опера», Г) «Легенда про мертвого солдата».

5. В Мюнхенському університеті Брехт вивчав:

А) юриспруденцію, Б) філософію, В) медицину, Г) технічні науки.

6. Яка п'єса принесла драматургові світове визнання й засвідчила пошуки нової театральної техніки:

А) «Тригрошова опера», Б) «Кавказьке крейдяне коло»,

В) «Добра людина із Сичуані», Г) «Життя Галілея».

7. За своїми переконаннями Брехт був:

А) комуністом, Б) демократом, В) анархістом, Г) радикалом.

8. Як називався брехтівський театр?

А) «Глобус», Б) «Берлінський ансамбль», В) «Березіль», Г) Берлінська опера.

9. В якій країні перебував в еміграції Брехт в період з 1941 по 1947 роки?

А) Росія, Б) США, В) Данія, Г) Австралія.

10. Останні роки життя Брехт прожив:

А) у Парижі, Б) Мюнхені, В) Берліні, Г) Празі.

11. Теоретичні основи концепції епічного театру викладені Брехтом у праці:

А) «Про експериментальний театр», Б) «Сучасний театр – театр епічний»,

В) «Про мистецтво театру», Г) «Три епічні драми».

2. Бесіда:

- Тож якою ви уявили для себе особистість Бертольта Брехта?

- Прочитайте літературний портрет Б. Брехта, написаний його другом і дослідником творчості. На які риси характеру він вказує, що нове для вас відкриває?

«Зовнішність цього аугсбуржця суперечила усталеному уявленню про письменника. Він ходив у штанах із сірої грубої тканини, носив щось на зразок блузи і насунутий на лоб шкіряний кашкет. Худорляве тіло, точно виліплений череп. Глибоко запалі, загрозливі очі. Важко було уявити, що вони спроможні були вкриватися поволокою «втаємниченого творчого натхнення», але цілком можливо було уявити, як вони здатні зламати волю співрозмовника. Коли Брехт виконував власні балади, його палаючий, гранично зосереджений погляд просто гіпнотизував».

- Які творчі жанри опанував Брехт? (Був поетом, прозаїком, драматургом, теоретиком мистецтва, публіцистом, створив свій театр, керував ним).
- Назвіть найвидатніші п'єси Брехта. ("Страх і відчай у Третій імперії", "Життя Галілея", "Добра людина із Сичуані", "Кавказьке крейдиане коло", "Тригрошова опера", "Матінка Кураж та її діти").
- Чому його вважають митцем-новатором?
- Що означає "епічний театр" Брехта? (Епічна драма вимагала осмислення долі не окремих, нехай і трагічно великих однаків (Лір, Гамлет), а значних людських спільнот).
- У чому полягають особливості «епічного театру»?
- В чому полягає основний конфлікт його драм? (Між ідеологіями, філософськими системами, народами, тобто епічно значущий).
- Яка основна мета епічної драми? (Вразити, приголомшити не стільки емоційний світ, скільки інтелект людини. Люди мають не співпереживати зображуваному, а вчитися у зображуваного).
- Що таке "ефект очуження"? (Незвичайне зображення звичайного, буденного).

VI. Домашнє завдання. Знати біографію Бертольда Брехта. Прочитати п'єсу «Матінка Кураж та її діти»

2.4 план – конспект уроку

Тема уроку: «Зображення війни як засобу збагачення в драмі «Матінка Кураж та її діти»

Мета: розповідати про основні етапи життя і творчості Б. Брехта; розкривати антивоєнну тематику й алегоричний сенс у п'єсі «Матінка Кураж та її діти»; усвідомлювати внесок Б.Брехта у драматургію і розвиток театру XX століття загалом, висловлювати критичну думку щодо збагачення матінки Кураж за рахунок війни, вияву меркантилізму, прагматизму в людських стосунках; розвивати навички уявних і справжніх життєвих цінностей, висловлювати власне судження щодо цього, критично оцінювати вчинки та висловлювання героїні п'єси Б.Брехта; виховувати любов до художньої літератури, моральних якостей особистості.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань і формування на їхній основі вмінь та навичок.

Міжпредметні зв'язки: художня культура, історія

Обладнання: підручник, портрет Б.Брехта, видання його творів, презентація за темою уроку

Епіграф : **Великий художник – завжди око свого часу.
Цим оком дивиться і бачить себе епоха.
Р.Ролан**

Хід уроку

I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань

Традиції і новаторські зрушення у світовій драматургії

Хто із драматургів обрав подані принципи драматургії?

1.Філософсько-моральні мотиви: мотив пізнання людиною зла й необхідності боротьби з ним, заглиблення в людську психологію, мотив зіткнення гуманіста і дійсності, де панує зло. (В.Шекспір «Гамлет»)

2. Перенесення акценту із зовнішньої дії на внутрішню, конфлікт виникає ще до того, як починається власне дія, фінал відкритий. (Г. Ібсен «Ляльковий дім»)

3. Особливий тип – «драма-ідей»: конфлікт твору полягає не лише у зіткненні інтересів персонажів, а й у царині ідеології (Б. Шоу «Пігмаліон»).

III. Оголошення теми, мети, завдань уроку

Німецький митець Б. Брехт (Ойген Бертхольд Фрідріх Брехт) – поет, прозаїк, публіцист, драматург, режисер, теоретик і засновник «епічного театру», педагог і керівник, громадський діяч, лауреат премії Г. Кляйста, віце-президент Академії мистецтв, член Всесвітньої Ради Миру, завжди вирізнявся незалежністю та бунтівничою вдачею. Пропоную вам уважно прочитати біографію митця і знайти приклади бунтівної вдачі митця.

1. Ще гімназистом Б. Брехт висловив свою думку, яка суперечила загальноприйнятій ідеї вірнопідданського патріотизму на тлі воєнних дій Першої світової війни:

« На пропозицію баварських учителів написати твір на слова Горація «Солодко й почесно вмерти за батьківщину» відгукнувся з в'їдливим сарказмом: «Прощатися з життям завжди важко, в ліжку — так само, як і на полі бою, і особливо людям молодим, у розквіті сил. Тільки дурні можуть зайти у своєму пустопорожньому красномовстві так далеко, щоб говорити про легкий стрибок крізь темні ворота»

За цей твір його мало не вигнали з гімназії. У такий спосіб він бунтував проти буржуазної моралі...».

2. Б. Брехт виступив проти традицій у приватному житті: у своєму імені останню літеру «д» змінив на «т».
3. У працях К. Маркса знайшов обґрунтування власного бунту проти капіталізму.
4. У вірші «Легенда про мертвого солдата» Б. Брехт з їдким сарказмом виступив проти війни. Вважаючи мистецтво могутнім засобом перетворення суспільства, він боротиметься проти війни й диктатури впродовж усього життя.
5. Перебуваючи в еміграції, розірвав відносини з американською кіностудією, яка спотворила його сценарій.
6. Повернувшись на батьківщину, Б. Брехт разом з дружиною Г. Вайгель заснував у зруйнованому повоєнному Берліні новий театр — «Berliner Ensemble», де вперше побачили світ п'єси, які були заборонені в нацистській Німеччині. Символом театру став голуб миру П. Пікассо. Б. Брехт боровся проти війни за допомогою палкого слова

7. «Епічний театр» Б.Брехта спрямований проти усталених театральних традицій.

8. Після закінчення Другої світової війни Б.Брехт повернувся до Берліна. Намагаючись зберегти незалежність від радянської влади, письменник не прийняв німецького громадянства, з неприхованою глузливістю жив із закордонним австрійським паспортом.

IV. Опрацювання навчального матеріалу. Слово вчителя.

Ще наприкінці 20-х рр. драматург заявляв, що найбільшу надію покладає на тих людей, які йдуть із театру незадоволені засиллям містики, порнографії, проповіді насильства й жорстокості. Глядач повинен думати, аналізувати, приймати рішення, тоді, як роками народ привчали не думати. Драматург використовує в п'єсі авторські коментарі та пісні-зонги, будує мізансцени за принципом кінокадру, експериментує з костюмами й декораціями. У ці й подальші роки Б. Брехт багато працює як теоретик, створюючи статті та розвідки, у яких розкрито систему його естетичних поглядів: «Про оперу» (1930), «Театр розваг чи театр повчання?» (1935), «Нова техніка акторського мистецтва» (1940), «Малий Органон для театру» (1949)

У своїй програмній праці «Сучасний театр — театр епічний» Брехт подав схему, у якій порівнює драматичну й епічну форми театру. Розглянемо таблицю.

Драматична форма театру	Епічна форма театру
Дія	Розповідь
Залучає глядача до сценічної дії і розтрачає його активність	Робить глядача спостерігачем, але пробуджує його активність
Дає глядачеві змогу виявляти почуття	Примушує глядача приймати рішення
Переживання	Світогляд
Глядач співпереживає	Глядач вивчає
Гіпноз	Аргументація
Сприймання консервується	Сприймання переходить у пізнання

Словникова робота:

«Епічна драма» (неаристотелівська, повчальна, раціональна, інтелектуальна) – драма, у якій панівну роль відіграє не дія, як у класичному театрі, а розповідь, яка має допомогти глядачеві побачити соціальне коріння відтвореного на сцені конфлікту, спонукати його шукати засоби вдосконалення законів суспільного життя.

«Ефект очуження» - зображення чогось загальновідомого й буденного в несподіваному ракурсі, спонукати тим самим до розмірковування та інтелектуальних роздумів.

«Зонги» - пісні, які не є частиною сюжету, додатково пояснюють зображене на сцені, виражають авторську оцінку та наближають драматургічну дію до розповіді. Вони містять їдку сатиру й критику суспільства, філософські узагальнення, авторську позицію

Слово вчителя

П'єса «Матінка Кураж та її діти» (нім. «Mutter Courage und ihre Kinder») була створена напередодні Другої світової війни у 1939 році. Письменник бачив, як невпинно та неблаганно насувається катастрофа, і прагнув застерегти німецький народ від участі в жорстоких злочинах гітлерівського режиму. Однак у самій драмі немає жодного слова про нацизм чи Гітлера: сучасний зміст письменник виразив через події Тридцятилітньої війни (1618–1648), що залишилася в народній пам'яті як епоха розбрату, насилля та кровопролиття. Б. Брехт вважав, що не існує «вічних» текстів, які будуть актуальні завжди, — потрібно звертати увагу на те, що є тут і тепер. Він писав, що «будь-які історичні події можуть поставати на сцені як відображення сучасності, і навіть якщо ми ставимо Шекспіра — ми робимо це в нашому місці й у наш час».

Жанр твору. П'єса «Матінка Кураж та її діти» — це драма-притча, або драма-парабола.

Б.Брехт зацікавився п'єсою-притчею як повчальним, дидактичним жанром. Особливість притчі загалом полягає в тому, що їй притаманний загальножиттєвий, загальнолюдський характер, а її мораль — «універсальна»: вона — позачасова й позаісторична. Його п'єсам притаманне активне втручання в сьогодення, вони впливають на формування світогляду глядачів, але водночас покликані розкрити певні закономірності розвитку суспільства

Задум

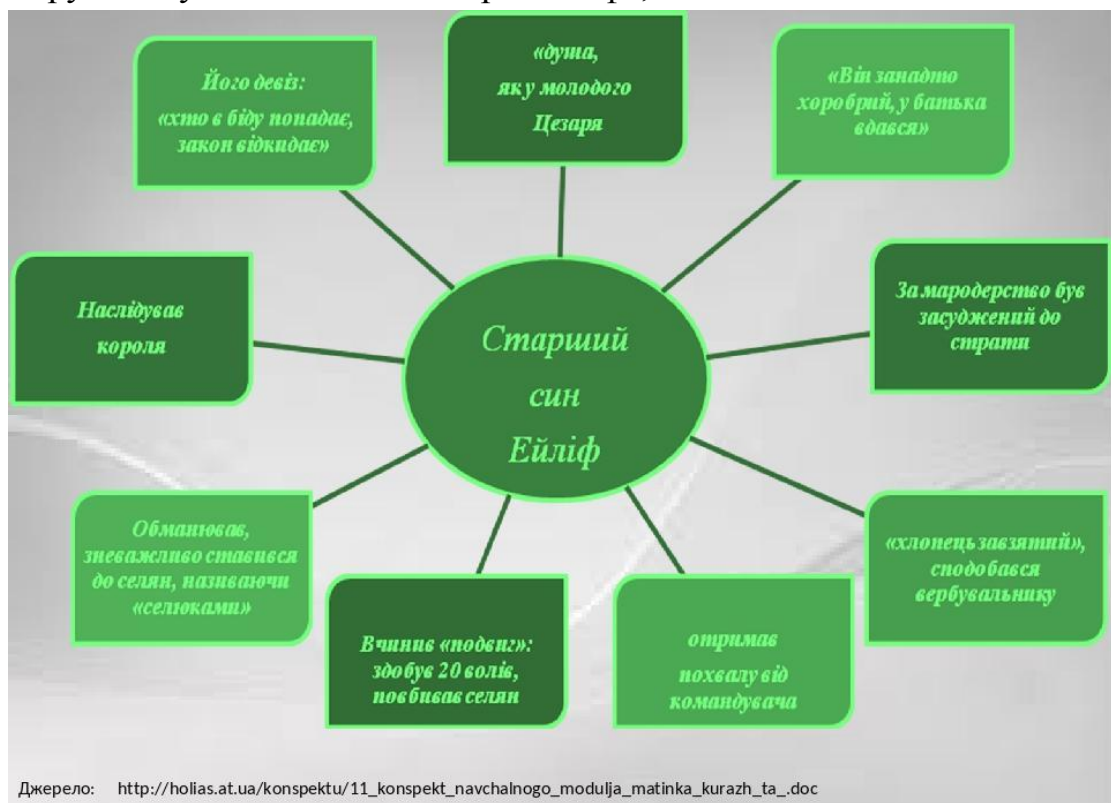
«Якщо я писав, то уявляв, що зі сцен декількох великих міст пролунає попередження драматурга, попередження про те, що хто хоче снідати з чортом, мусить запастися довгою ложкою. Можливо, я виявив наївність, але я не вважаю, що бути наївним — соромно. Вистави, про які я мріяв, не відбулися. Письменники не можуть писати з такою швидкістю, з

2. Словникова робота (запис у зошит)

Маркітанти (від італ. mercatante — торговець) — дрібні торговці продовольчими товарами і предметами солдатського вжитку, що супроводжували війська в походах, на ученнях, маневрах і т. ін.; досить часто, особливо у Франції, ними були жінки — маркітантки. З'явилися ще в Давній Греції та Римі, найбільшого поширення набули в європейських феодальних арміях, коли було відсутнє централізоване постачання військ. Від XVIII ст. (у російській армії — з 1716 р.) права маркітантів регламентували спеціальні інструкції та статuti; існували до початку XX ст.

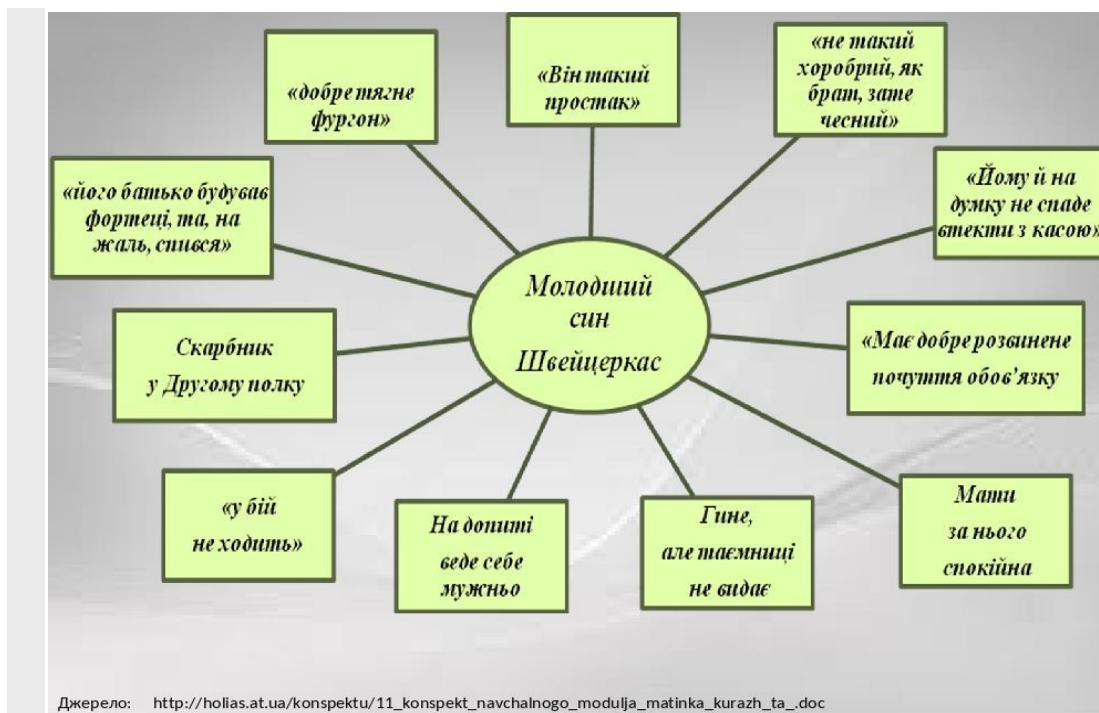
1. Робота в динамічних групах:

1 група готує повідомлення про Ейліфа,

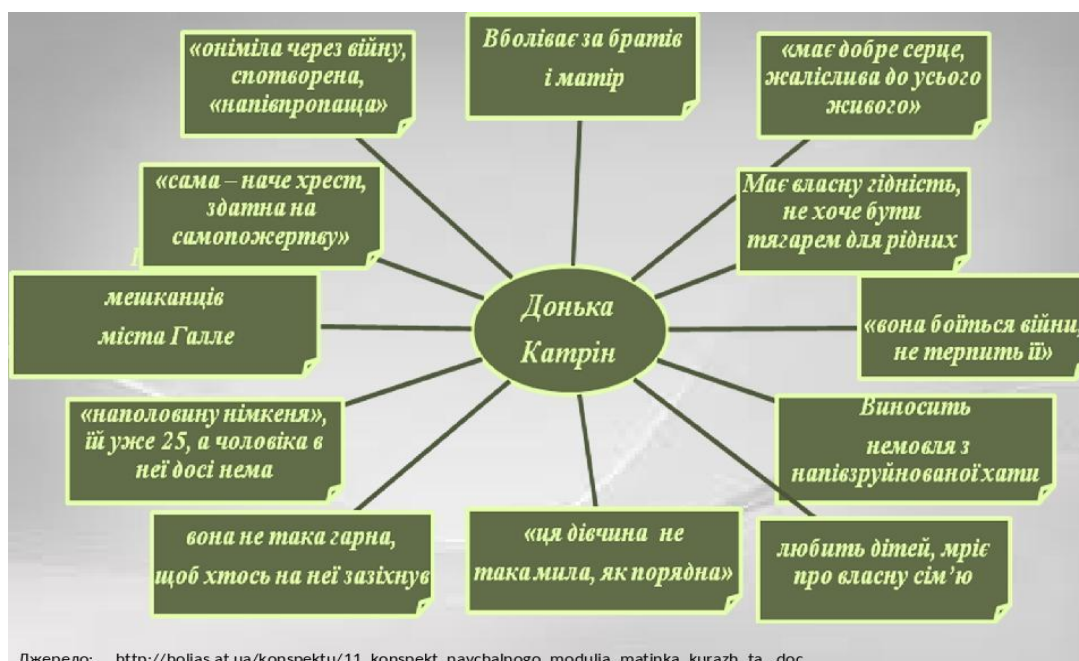
Ейліф — старший син героїні. Він **надзвичайно хоробрий**. Ця риса необхідна людині, щоб долати перешкоди, захищати власне життя і життя інших; обороняти Вітчизну, відстоювати власну думку, знаходити вихід зі скрутного положення тощо. Але за умов війни сміливість набирає форми свавілля, перетворюється на жорстокість.

2 група – характеристика Швейцера, ймовірна відповідь.

Швейцера гине через свою чесність, рятуючи полкову касу, яку йому довірили;

3 група – характеристика Катрін, ймовірна відповідь.

Німа Катрін, яка боїться війни, гине, рятуючи жінок і дітей оточеного міста: стає на стіну міста і б'є в барабан доти, доки її не почули.

Брехт в образі Катрін втілює німоту німецького народу, який не опирається силам смерті.

4 група . Характеристика Матінки Кураж.

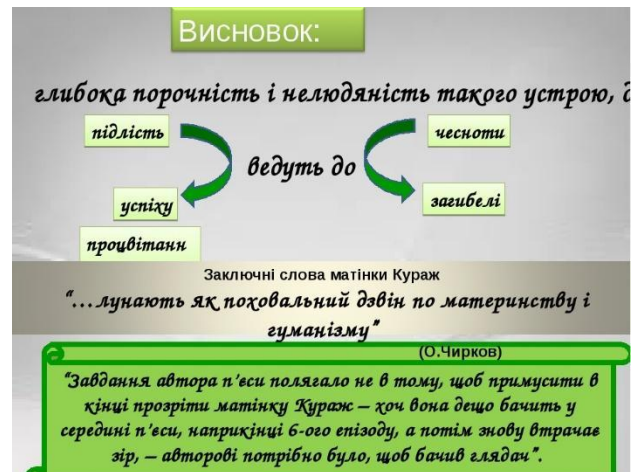
Кураж – головна героїня, яка навчилася отримувати зиск від війни. Разом зі трьома дітьми вона їздила у фургончику слідом за військами. І хоча це було дуже ризиковано, але для неї важливішою була можливість збагатитися.

Осліпнувши від бажання збагатитися, матінка Кураж не змогла зупинитися навіть тоді, коли втратила сина: жінка трохи погорювала і знову вирушила налагоджувати торгівлю. Анна заради багатства зраджує своїх дітей. Торгівля йде добре і тому вона підтримує війну, яка стала для неї годувальницею. Анна впевнена, що «про мораль краще говорити ситому, а не голодному». Матінка Кураж не була злою людиною, навіть веселою та доброю господинею. Вона може навіть надати допомогу комусь, але якщо це стасується грошей.

Анна – маркітантка, яка їздить по дорогах війни зі своїм фургоном, набитим різними товарами: від їжі і шкіри – до шовкових сорочок і гудзиків. Вона – практична, наділена діловою хваткою, знає, як заробити на війні. А до неї героїня ставилася вкрай прагматично – як до способу збагачення. Їй абсолютно байдуже, під яким прапором торгувати в своєму дорожньому магазинчику, головне, – щоб торгівля була вдалою.

Вправа «Мікрофон»

1. На початку твору фельдфебель (маючи на увазі матінку Кураж) говорить: «Хоче війною жити, мусить їй щось сплатити». Якого сенсу набуває ця фраза? Відповідь аргументуйте.

2. Чому, працюючи над драмою-пересторогою, Б. Брехт звернувся до подій історичного минулого? (Тридцятилітня війна 1618-1648рр.- загальноєвропейська -війна між католицькими і протестантськими державами. Для 17 століття вона була не менш страшною, ніж світові війни 20 століття. Драма створювалася в часи передчуття вселенської катастрофи. У Німеччині переміг фашизм, що провів Другу світову війну.

3. Які риси «епічного театру» наявні в п'єсі «Матінка Кураж та її діти»? (Риси «епічного театру»: викладення змісту на початку кожної картини; запровадження зонгів, що коментують дію; широке використання розповіді (наприклад, третя картина — торг за життя Швейцаркаса); монтаж, тобто поєднання частин, епізодів без їхнього злиття, що спричиняє потік асоціацій у глядача; параболічність; «ефект очуження».)

V. Підбиття підсумків уроку.

Чому п'єсу «Матінка Кураж та її діти» вважають твором-пересторогою? Чи актуальним є її зміст у наш час?

VI. Домашнє завдання. Прочитати оповідання Г Белля «Подорожній, коли ти прийдеш у Спа...»

2.5 План – конспект уроку

Тема: Пауль Целан. Модерністське зображення трагедії Голокосту в поезії «Фуга Смерті».

Мета уроку: презентувати учням віхи життя і творчості Пауля Целана, розкрити особливості модерністського зображення трагедії Голокосту в поезії «Фуга смерті»; розвивати дослідницькі, комунікативні, творчі навички, життєві компетенції учнів, удосконалювати в учнів уміння і навички ідейно-художнього аналізу поетичного твору, навички зв'язного усного мовлення; актуалізувати пізнавальну діяльність та критичне мислення учнів; формувати навички спілкування в колективі; формувати вміння знаходити певну інформацію та представляти її; виховувати високі моральні якості, почуття національної свідомості, гуманізму, толерантності, негативне ставлення до війни.

Тип уроку: урок вивчення нового матеріалу

Міжпредметні зв'язки: історія України, художня культура

Обладнання: портрет Пауля Целана; презентація біографії поета, відеоролик про поезію «Фуга смерті»; виставка матеріалів, присвячених Голокосту, відеофільм «Голокост 1939-45pp»

Хід уроку

I. Організаційний момент

II. Мотивація навчальної діяльності учнів

- Війна – протиприродне, антигуманне явище не тільки для конкретної людини, а й для всього людства. Друга світова війна стала глибоким потрясінням для європейської культурної свідомості. Ця війна призвела до масового знищення людей, до численних трагедій та непоправних втрат, обірваних життєвих шляхів та зруйнованих доль, знівечених тіл та розтоптаних душ. Кількість її жертв налічувала десятки мільйонів. Лише у таборах смерті загинуло близько 11 мільйонів чоловік. «Як, - запитував швейцарський письменник М. Фріш, - люди, котрі насолоджувалися музикою Баха та Генделя, могли розстрілювати немовлят?» Але знаменитий вірш П. Целана «Фуга смерті» довів, що поезія «після

Освенціма» можлива, але вона має докорінно змінитися, щоб увиразнити стан «оніміння» свідомості, шокованої війною.

III. Оголошення теми і мети уроку.

Слово вчителя. Пауль Целан... Хто цей митець, що його критика називала чаклуном поезії другої половини XX століття, «сліпучою кометою Галлея», «поетом III тисячоліття», творцем абсолютного вірша» і винахідником «мови оніміння», якого світові подарувала Україна?

IV. Засвоєння учнями нових знань.

1. Основні факти життя і творчого шляху П. Целана

23 листопада 1920 р. у місті Чернівці, у німецькомовній небагатій єврейській родині Анчелів, народився хлопчик Пауль. Батьки його попри все зуміли дати синові хорошу освіту: спочатку була початковій школа з німецькою мовою навчання, потім єврейська народна школа, пізніше румунська гімназія і нарешті ліцей, де крім німецької викладалися румунська, французька, латина, давньогрецька та англійська мови. Пауль був дуже обдарованою дитиною, мав прекрасну пам'ять. Завдячуючи наполегливій праці, талановитий хлопчик стає справжнім поліглотом. У 1938 р. Пауль Анчель складає випускні іспити і їде до Франції вивчати медицину. Він починає вчитися у Підготовчій медичній школі французького міста Тур. Та починається Друга світова війна, і він мусив повернутись на батьківщину. Тут він навчається в університеті на філологічному відділенні романістики, вивчаючи французьку та російську філологію. Російська література так захопила Пауля, що він почав перекладати вірші Сергія Єсеніна, поета, який його найбільше вразив. Целана вважають одним з найкращих перекладачів на німецьку мову творів французьких та російських поетів. Дуже любив перекладати вірші Аполлінера, чиї співучі рядки були йому особливо близькі

Проте війна наздогнала поета й у рідному місті, знову перервавши його навчання. Як і десятки тисяч євреїв, Целан став жертвою нацистських переслідувань.

Роки війни

У 1941 р. у Чернівцях почалися каральні акції проти єврейського населення. Ось лише деякі подробиці з документальної хроніки життя окупованих Чернівців:

- 7 липня 1941 р. - початок акції проти євреїв каральної групи СС. Багато євреїв убито, Велику синагогу спалено, втілюються в життя німецькі порядки щодо євреїв, євреї втрачають право громадянства, змушені носити на одязі жовту Давидову зірку, виконувати примусові роботи і не сміють після 18-ї години виходити на вулицю.

- 11 жовтня 1941 р. – у старій частині міста, колишньому єврейському кварталі, створено єврейське гетто, де на обмеженому, тісному просторі – 45000 євреїв. 15000 євреїв залишають у місті для життєво необхідних робіт і обов’язків, решту – депортувати в концтабір”.

Целан був серед тих, кого окупанти залишили у місті. За 4 роки перебування у фашистському пеклі він пізнав життя у чернівецькому гетто й примусову роботу у румунському трудовому таборі, пережив втрату батька й матері (вони були депортовані в Задніпров’я і замордовані в одному з таборів Трансністрії). Паулю вдалося вижити, але побачене у фашистських катівнях наклало відбиток на вразливу душу поета, трагічно позначилось на всій подальшій творчості Целана – трагічний за змістом і сумний за настроєм. Ця чорна смуга розколола життя Целана навпіл – до і після еміграції.

Своїм батькам поет присвятив вірш:

Осокорі, ти в пільмі сивієш.
Моя мати сивини не знала.
Зелено, купаво на Вкраїні.
Моя світла мати не вернулась.
Хмаро, ти наповнюєш криниці.
Моя тиха мати гірко плаче.
Зірко, ти снуєш вогнисту стрічку.
Серце матері свинець пронизав.
Двері, хто вас висадив із петель?
Моя ніжна мати вже не прийде.

Роки еміграції

Незадовго до кінця Другої світової війни Чернівці були звільнені радянськими військами. Нові порядки, запроваджені новою владою, примусили Пауля виїхати за кордон.

Його поневіряння розпочалися з Бухареста. В цей час у Бухаресті проживав буковинський поет Альфред Шперберг- один з найвідоміших німецькомовних літераторів, якому Пауль хотів показати свої вірші. Шперберг оцінив Целана як молодого генія і дав йому притулок в своєму домі. Саме подружжю Шперберів поет завдячує своїм псевдонімом – це анограма (т.т. перестановка складів) його прізвища Анчель у румунський транскрипції “ An-cel ”- “ Cel-an”.

У Бухаресті Целан співпрацює з видавництвом “ Російська книга”, перекладає твори російських письменників, тут у бухарестському часописі “Агора” з’явилася його перша публікація – 3 вірші, підписані псевдонімом, який згодом стане постійним.

Проте дуже швидко у Румунії поет відчув політичний дискомфорт – тут також встановилась тоталітарна система комуністичної влади.

Тому у 1947 р. Целан подався до Відня. Тут він підготував до друку свою першу поетичну збірку “Пісок із урн” (1948 р.). Проте фінансові нестатки, відсутність особистих і творчих контактів завадили Целану надовго затриматися у Відні.

1948 р. Целан переїхав до Парижа, який став постійним місцем його проживання. Тут його життя ніби налагодилось: він завершив освіту, став лектором Сорбонського університету, одружився з талановитою художницею Жізель де Летранж, яка народила йому сина Еріка(і, до речі, стала найкращим ілюстратором його творів). Тут, у Парижі, одна за одною з’являються його поетичні збірки: “Мак і пам’ять”- 1952 р., “Від порога до порога”-1955 р.

“Умовні грати”- 1959 р., “Троянда нікому”- 1963 р., “Переведення подиху”-1967., “Сонця з ниток”- 1968 р., “Диктат світла”- 1970 р.

Всього П.Целан є автором 9 збірок (одна з них “Рештка снігу” вийшла в світ у 1971 р. після смерті поета).

Пауль Целан був лауреатом премії м. Бремен (1958 р.) та найвищої у Німеччині літературної премії імені Георга Бюхнера (1960 р.)

Однак попри милість долі, що, здавалось, щедро обдарувала поета за пережиті страждання, у його свідомості з роками дедалі більше набирала силу процес саморуйнації.

Останні роки Целана

Вживши у жорні Голокосту фізично, Целан залишився духовно паралізованим пам’яттю про загиблих у таборі батьків, про пережитий в окупованих Чернівцях страх, про катастрофу, якої зазнав його народ у Другій світовій війні. Ця пам’ять була важким хрестом, що його поет ніс крізь роки своїх великих літературних досягнень і затишного сімейного життя.

А ще – глибока самотність, якої він, єврей і уродженець Буковини, а одже- двічі чужинець, не міг позбутися у Парижі;

- і те, що поет, який писав вірші німецькою, не міг бути адекватно сприйнятий французьким читачем;

- і те, що у свідомості поета його німецька мова, якою він писав, розщепилася на: “Muttersprache”- “рідну мову ” та “Mordersprache” – “мову вбивць ”;

- і його ностальгія по чудовій країні маків і буків, у якій промайнуло його щасливе дитинство і у якій хтось-де залишились лежати закатовані батьки;

- і болісна реакція на брудні інтриги навколо його імені.

Все це разом узятє атакувало травмовану психіку митця і привело Целана на оспіваний Аполлінером міст Мірабо, звідки він 20(21) квітня 1970 року кинувся у Сєну.

Так, жах, який увірвався в юність П.Целана і переслідував його усе життя, знайшов відображення у творчості поета. Найвідомішим твором, в якому зображена трагедія Голокосту, є поезія “Фуга смерті”, яку Целан написав у 1948 році. Ця поезія перекладена багатьма мовами. Першим, хто переклав вірш на українську мову, був відомий український поет Микола Бажан.

2. Історія написання вірша «Фуга смерті»

Першим поштовхом до створення вірша «Фуга смерті» стала зустріч П. Целана з поетесою Розою Шерцер-Ауслендер, яка подарувала йому свою поетичну збірку «Райдуга», що вийшла 1939 року в Румунії. Її перший вірш («В життє») містив метафору «чорне молоко», яку й Роза не вигадала сама. Та Паулю Целану вона припала до душі, і він скористався цією метафорою

Сам Целан пише німецькому видавничому дому, що вірш «написаний навесні 1945 року в Бухарєсті». Тео Бак припускає, що перший проект вірша виник восени 1944, але до наступної весни прийняв свою остаточну форму.

Два роки потому, 2 травня 1947, румунський переклад поеми був опублікований другом Целана Петре Соломоном під назвою «Tangoul morții» (Todestango) в журналі «Contemporanul». Це була перша публікація Целана. Враження супроводжується коментарем редактора, який приписував віршеві реалістичну основу і це на тлі можливого звинувачення у формалізмі, прийнятої в захисті: «Вірш, переклад якого ми публікуємо, ґрунтується на фактах».

Причини чому Целан остаточно виступив проти назви «Танго смерті» і надав перевагу назві «Фуга смерті» є невідомими.

У 1952 році вірш став відомим для більш широкої аудиторії як частина другої збірки «Маки і пам'ять».

«Фуга смерті» був не тільки «найвідомішим прикладом поезії Голокосту», але «найбільш знаменитим віршем класичного модернізму» взагалі. Біограф Целана Вольфганг Еммеріх аналізує: «Його «Фуга смерті» є, мабуть, віршем століття».

3. А зараз давайте послухаємо цей вірш (перегляд відеоролика).

Вірш «Фуга смерті» Пауля Целана (Відеоролик, читання вірша Вадимом Василенко)

4. Робота з текстом твору, його аналіз:

- Про що цей вірш? Яка його основна тема? (*Вірш написаний від імені в'язнів фашистського концтабору. Перед нами постають реалії табірнього життя, масові страти репресованих, їх спалення у печах крематоріїв, німецькі вівчакки, що охороняли територію табору, комендант, який слідував за роботою «фабрики смерті». Тема-трагедія Голокосту.*)

- Що таке Голокост?

5. Словникова робота, запис до зошитів.

Голокост – масове винищення євреїв фашистами. (*Голокост - (гр. спалений цілком) загибель значної частини єврейського населення Європи (понад 6 млн.) протягом 1933 - 1945 р.р.)*

6. Коментар учителя

У роки війни нацистами було створено 22 табори смерті. Один із найвідоміших і найстрашніших – Освенцім (Аушвіц). Дозвольте процитувати:

Утром солнце встает из тумана

От посыпанных прахом полей

Не забыть мне теперь Аушвиц-Биркенау,

дым людей, дым людей, дым людей.

В Україні євреїв знищували, зокрема, у Бабиному Яру (Київ), у с.Богданівка.

Тільки через Тремблінку, спеціальний табір для євреїв, пройшло 900 тисяч чоловік. З них у живих залишилося лише 54 в'язні.

27 січня у всьому світі відзначається день пам'яті жертв Голокосту. Не зважаючи на цю досить відому подію, багато людей просто не знають про неї або не звертають уваги, бо це, мовляв, про євреїв.

7. Повідомлення учня-історика про Голокост

9 листопада 1938-го на території Німеччини та Австрії сталася Кришталева ніч, або Ніч розбитих вітрин, коли нацисти напали на єврейські громади.

Нацисти зруйнували, пограбували й спалили понад тисячу синагог, знищили понад 7 тисяч підприємств. Вони також зруйнували єврейські лікарні, школи, цвинтарі й будинки. Коли все було скінчено, 96 євреїв убили й 30 тисяч заарештували.

На перших етапах знищення європейських євреїв нацисти примусово переселяли їх у гетто і дотримувалися політики непрямого винищення, позбавляючи основних засобів до існування. У найбільшому Варшавському гетто в Польщі кожен місяць помирало близько 1% населення.

Наймасовіше вбивство під час Голокосту сталося у вересні 1941 року в урочищі Бабин Яр, недалеко від Києва, в Україні, де вбили понад 33 тисячі євреїв всього за два дні. Євреїв змусили роздягтися і підійти до краю яру. Коли німецькі загони стріляли в них, люди падали вниз. Потім нацисти

завалювали стіни яру, ховаючи і мертвих, і живих. Поліцаї хапали дітей і також скидали їх в яр.

Спочатку в газових камерах використовували чадний газ. Пізніше для вбивства ув'язнених розробили інсектицид «Циклон Б». Коли в'язні опинялися в камері, двері закупорювалися й у вентиляцію всередині стін скидали кульки «Циклону Б», які поширювали отруйний газ. Доктор СС Йоганн Кремер розповідав, що жертви кричали і боролися за життя. Постраждалих знаходили з кров'ю, що йде з вух, і з піною біля рота, в положенні напівсидячи в камерах із простором, доступному тільки для розташування стоячи. Ув'язнених, переважно євреїв, з яких формували зондеркоманду (особливий загін), змушували закопувати трупи або спалювати їх у печі. Оскільки нацистам не потрібні були свідки, більшість членів зондеркоманди регулярно поміщали в газові камери, із декількох тисяч людей за роки війни вижили менше двадцяти. Деякі члени зондеркоманди перед смертю закопували свої свідоцтва в банках. За іронією долі, виживання членів зондеркоманди залежало від постійного надходження нових єврейських ув'язнених до концентраційних таборів.

Вчитель: Давайте подивимось документальні кадри про ті страшні часи.

7. Демонстрація кадрів відеофільму «Голокост 1939-43рр.» на тлі грамзапису фуги Баха.

- Що може відчувати людина, яка пройшла крізь це?
(біль, жах, страх, відчай, ненависть)
- Автор назвав свій твір фугою. Що таке fuga?

8. Словникова робота.

Фуга – поліфонічний (багатоголосий) твір, який експонує одну, або кілька тем почергово у всіх голосах.

За таким принципом побудований целанівський вірш: лірична оповідь у ньому кружляє в колі одних і тих самих тем. Однак слово "фуга", винесене у назву вірша, не лише пояснює його жанр. Воно породжує навколо себе додаткове коло асоціацій. Передусім - пов'язаних із контекстом німецької культури. Адже саме із її лона вийшов неперевершений майстер органної фуги Й.С. Бах.

У багатьох таборах існували сформовані з в'язнів музичні капели, як це пізніше описала Естер Бежарано, котра грала в такому оркестрі в Аушвіці: "Ми повинні були грати під час прибуття поїздів, з яких людей гнали прямо в газові камери". В тому ж Аушвіці в'язні, за наказом есесівців, повинні були виготовляти із сувоїв Тори барабани, тамбурини і банджо. А в одному з таборів на околиці Львова був створений цілий симфонічний оркестр, що налічував кілька десятків єврейських музикантів, і якийсь есесівський

лейтенант наказував їм грати т.зв. "Танго смерті", яке повинно було звучати під час маршів і тортур, при стратах і копанні могил. Водночас у їхньому світлі стає зрозумілим, чому ранній варіант Целанового вірша отримав заголовок "Танго смерті". Комендант Аушвіцу Рудольф Гесс любив після масових страт награвати собі сонати Моцарта, а інший комендант того ж табору Крамер, який послав у газові камери 24.000 людей, плакав, слухаючи "Traumerei" ("Марення") Шумана, як про це згадує єврейська скрипачка Альма Розе, яка керувала в цьому таборі жіночим оркестром.

- Що привернуло вашу увагу, коли ви слухали та читали вірш? *(Відсутність розділових знаків; несхожість з класичною формою будови вірша; велика кількість метафор, образів, протиставлень).*

- Який прийом використовує автор у написанні вірша? *(Вірш написано верлібром-без рими, впорядкованого розміру, чіткого поділу на строфи).*

9.Словникова робота

Верлібр – вільний вірш без рими і розмірів, чіткого поділу на строфи, з довільним чергуванням рядків різної довжини.

10. Коментар учителя. Вірш тематично розділений на строфи. Тут в цілому 36 рядків, розділених на чотири частини: дев'ять віршів в першій строфі, шість і три вірші в наступних двох, вірші п'ять і три в четвертій і п'ятій строфі, вісім віршів шостої строфи та фінальний куплет. Кожен розділ починається з лейтмотиву «Чорне молоко світання», який утримує вірш у формальних рамках. Метафора з'являється чотири рази і змінюється в послідовності часових прислівників «увечері», «опівдні», «зранку» і «вночі», а також перехід від третьої особи («вони») на другу («ти»). У четвертому розділі, алегоричний образ «смерть це з Німеччини майстер» зупиняє процес так, що коротка строфа «ми п'ємо і п'ємо» порушується і об'єднується в нову довгу.

- За яким принципом будується вірш? Кого автор протиставляє у цьому вірші?

(Протиставлення "нас" (приречених євреїв, єврейського народу) і "одного чоловіка" (фашистського начальника табору)).

11. Вчитель. Целанівська Фуга здобула всесвітнє визнання. Вона стала емблемою Другої світової війни у поезії, так само як «Герніка» Пікассо – в образотворчому мистецтві.

(демонстрація картини «Герніка» Пікассо)

- Як можна співвіднести цей твір живопису із «Фугою смерті»? *(відображено абсурдність, жах, страх, трагедію війни)*

V. Підведення підсумків уроку.

Висновок вчителя

Так, “Фуга смерті” Пауля Целана нагадує: немає суто національного горя – є загальнолюдський біль. Тому необхідні гуманізм, толерантність, повага до кожного народу, адже саме нетерпимість породжує зло, смерть, терор, і навіть високий рівень культури не рятує від насильства.

VI. Домашнє завдання. Написати твір-мініатюру «Мої враження після прочитання Фуги смерті»

3.1 Критерії оцінювання учнів

Основними функціями оцінювання навчальних досягнень учнів є:

- **навчальна** – сприяє повторенню, уточненню й поглибленню знань, їх систематизації, вдосконаленню умінь та навичок;
- **діагностико – коригувальна** – з'ясовує причини труднощів, які виникають в учня (учениці) в процесі навчання; виявляє прогалини у засвоєному, вносить корективи, спрямовані на їх усунення;
- **контролююча** – визначає рівень досягнень кожного учня (учениці), готовність до засвоєння нового матеріалу, що дає змогу вчителю відповідно планувати й викладати навчальний матеріал;
- **стимульовально- мотиваційна** – формує позитивні мотиви навчання;
- **виховна**- сприяє формуванню умінь відповідально й зосереджено працювати, застосовувати прийоми контролю й самоконтролю, рефлексії навчальної діяльності.

При оцінюванні навчальних досягнень учнів мають ураховуватися:

- характеристики відповіді учня: правильність, логічність, обґрунтованість, цілісність;
- сформованість загальнонавчальних та предметних умінь і навичок;
- якість знань: повнота, глибина, гнучкість, міцність;
- досвід творчої діяльності (вміння виявляти проблеми та розв'язувати їх, формулювати гіпотези);
- самостійність оцінних суджень;
- рівень володіння розумовими операціями: вміння аналізувати, синтезувати, порівнювати, абстрагувати, класифікувати, узагальнювати, робити висновки тощо.

Цінність ставлення виражають особистий досвід учнів, їх дії, переживання, почуття, які виявляються у відносинах до оточуючого (людей, явищ, природи.) Названі вище орієнтири покладено в основу

чотирьох рівнів навчальних досягнень учнів: початкового, середнього, достатнього, високого.

Вони визначаються за такими характеристиками:

Перший рівень – початковий. Відповідь учня (учениці) фрагментарна, характеризується початковими уявленнями про предмет вивчення.

Другий рівень – середній. Учень (учениця) відтворює основний навчальний матеріал, виконує завдання за зразком, володіє елементарними вміннями навчальної діяльності.

Третій рівень – достатній. Учень (учениця) знає істотні ознаки понять, явищ, зв'язки між ними, вміє пояснити основні закономірності, а також самостійно застосовує знання в стандартних ситуаціях, володіє розумовими операціями (аналізом, абстрагуванням, узагальненням тощо), вміє робити висновки, виправляти допущені помилки. Відповідь учня (учениці) правильна, логічна, обгрунтована, хоча їм бракує власних суджень.

Четвертий рівень – високий. Знання учня (учениці) є глибокими, міцними, системними; учень (учениця) вміє застосовувати їх для виконання творчих завдань, його (її) навчальна діяльність позначена вмінням самостійно оцінювати різноманітні ситуації, явища, факти, виявляти і відстоювати особисту позицію.

3.1 Висновки

Беззаперечним являється той факт, що тема «війни і миру» є дійсно вічною темою. На жаль, історія людства нерозривно пов'язана з війною.

XX ст. породило нове жахливе явище — світові війни, трагедії вражаючого масштабу, що зачіпали відразу сотні мільйонів людей. Цілком природно, що це знайшло відображення у творчості багатьох письменників, особливо з тих країн, які безпосередньо брали участь у цих війнах.

Дійсно антивоєнними творами слід вважати не ті, де оспівуються героїзм переможців і перемога над конкретним ворогом, а саме ті, де засуджується війна як явище взагалі, де її жорстокості протиставляються принципово інші цінності: милосердя та гуманізм.

Якщо аналізувати ідейну спрямованість антивоєнних творів, то стає зрозумілим, що автори намагаються висвітлити всю безглуздість воєн, вони вказують на необхідність моральної відповідальності людини перед собою і суспільством. Зображуючи людину на війні, автори співчують їй, бо вона не може протистояти цій силі, яка руйнує душу людини, її майбутнє.

«Війна – це зло», - однозначно стверджують письменники устами героїв своїх новел, оповідань, романів, поем, віршів. Головне на світі — це мир.

Актуальним завжди буде вірш поетеси Надії Красоткіної:

Мир на землі — це затишок і тиша,
 Це сміх дитячий і душі політ,
 Коли поет чарівні вірші пише
 Про незвичайний, дивовижний світ.
 Мир на землі — це росяні світанки,
 Краса і творчість, пісня у гаях.
 Мир на землі — це вечори і ранки
 Із радістю і щастям у серцях.
 Мир на землі — це дім і мама, й тато,

Й любові стільки — просто через край!
 Це та земля, де щастя є багато
 І в кожній хаті — хліба коровай.
 Це та земля, де сміх і пісня лине,
 А діти йдуть до школи знов і знов.
 Й ніколи у боях ніхто не гине,
 Бо там господар — щастя і любов.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зарубіжна література. 11 клас. / І. Л. Столій. – Харків: Веста: Видавництво «Ранок», 2004. – 720 с.
2. Зарубіжна література: підручник для 11 класу закладів загальної середньої освіти / Ю. І. Ковбасенко . – Київ : Літера ЛДТ, 2019 . – 256 с.
3. Зарубіжна література. 11 клас. С. Музика.- Тернопіль: Підручники і посібники, 2005. – 704 с.
4. Зарубіжна література: Хрестоматія для 11-го класу загальноосвітніх навчальних закладів. – К.: Генеза, 2005. – 560 с.: іл., схеми
5. Зарубіжна література (рівень стандарт). 10 клас. / М. Кадоб'янська. – Київ, 2009. – 506 с.
6. Зарубіжна література, вид. «Вежа», Київ 1999
7. Зарубіжна література ХХ століття, 2 видання «Просвітництво»,
8. Словник літературознавчих термінів. Режим доступу:

<https://ivanna-site.in.ua> > slov...